Sári László

A Kara

Egy pufók, de hosszúra nyúlt tizenöt éves forma fiúcska benyitott a kínai tanszékre. Halkan, óvatosan becsukta maga mögött az ajtót, és megállt a küszöbön. Elmotyogott valami köszönésfélét, aztán nagyon lassan körülnézett, mintha valamilyen tiltott dolgot művelne. Senkit nem talált a szobában, de nem látszott félszegnek, tanácstalannak, hogy most mit csináljon. Beljebb menjen? Köszönjön még egyszer? Megforduljon, kimenjen? Állt, és rendíthetetlen nyugalommal nézett maga elé. Valahová messze előre, kifelé a szoba ablakán. A küszöb nem a legalkalmasabb és nem is a legkényelmesebb hely a várakozásra, de nem lépett beljebb. Illetéktelenségnek találta volna. Először járt ezen a helyen.

Eltelt néhány perc, aztán váratlanul mégis megszólalt valaki a szobában. – Te mit csinálsz ott tulajdonképpen? – Csongor tanár úr volt, egy magas létra tetejéről. Nézett le a fiúra, aki úgy állt ott az ajtókeretben, mintha odaállították volna.

Ha valaki járatos volt a tanszéken, Csongor tanár urat először mindig odafönt kereste a létrán, nem szemmagasságban. A tanár úr, akármin dolgozott, mindig a létra tetején kötött ki. Sürgősen ellenőriznie kellett valamit, ilyenkor fölugrott az asztaltól, fölszaladt a létrára, és a tetején elhelyezkedett. A keresett könyv mindig legfelül volt a polcon, kinyitotta, és mindjárt el is mélyedt benne. Minek vitte volna le, lehet, hogy nincs is benne, amit keres. És akkor máris mászhat vele vissza. Teljesen igaza volt. Jobb fönt eldönteni, kell-e egyáltalán az a könyv. Föllapozta, rövid ceruzáját elővette a szivarzsebéből, még jegyzetelt is odafönt. Mind e közben a kollegák jöttek-mentek a létra alatt, ki-be, erre-arra, Csongor észre se vette őket. Naphosszat ott trónolt a létra tetején. Ellenőrzött, jegyzetelt, ellenőrzött, jegyzetelt. Mert amit odafönt olvasott, arról is eszébe jutott valami, és azt is ellenőriznie kellett. Ezért nem jött le onnan, a tanár úr rendszerint odafönt töltötte az egész napot.

Kész csoda, hogy észrevette a küszöbön mozdulatlanul álldogáló vendéget. Kis ideig nézett le rá az orrán lógó, vastag keretes szemüveg mögül, aztán megszólította. A pufók óriásbébi úgy fordult feléje, hogy a szeme se rebbent. Mintha pont onnan várta volna a hangot. Mélyen ülő, figyelmes szürke szemeivel mindig mindenkire ilyen utánozhatatlan egykedvűséggel nézett, akármi történt. Nyílt, tiszta, várakozó csecsemőtekintet volt ez, sosem jött zavarba. Most sem. Alig hallhatóan, közönyös nyugalommal válaszolt. – Azért jöttem, hogy kérjek egy kínai nyelvű könyvet – Csongor is edzett volt, látott ő már sok csodát, nem akadt fenn ezen sem. Röviden intézkedett: ledobott egyet a létráról. – Tessék, olvasd! – mondta, kicsit bosszankodva, hogy némelyek azt hiszik, így megy ez, és

ideküldik a gyerekeiket. A fiú lehajolt érte, fölvette, megfordult, és kisétált az ajtón. A kilincs finoman, halkan kattant mögötte.

Csongor tanár úr két hét múlva ismét lenézett a létráról. Nem szokott ilyen sűrűn nézelődni, mit nézzen? És mit lát odalent? Megint ott álldogál az a furcsa fiú az ajtókeretben. Mozdulatlanul és szótlanul, a tekintetében ugyanazzal a végtelen, közömbös nyugalommal. – Mi van? Most meg mi hozott ide? – szólt le hozzá, de mindjárt vissza is bújt a könyvébe. – Kiolvastam, kérek egy másikat – felelt az óriásbébi, és letette maga elé a padlóra a visszahozott kötetet. Föl se nézett, kicsit behúzta a nyakát, nehogy a föntről érkező következő könyv a fején találja. A tanár úr pontosan célzott, egy nagyalakú, illusztrált kiadvány a fiú cipője előtt csattant. Nem sajnálta a szép akvarellt a borítón, vagy csak éppen ez akadt a kezébe. A fiú fölvette, megfordult, és kisétált az ajtón. Még lehetett hallani, hogy megint motyog valamit, aztán kattant mögötte a kilincs. Nem azonnal, hanem úgy, mintha odakint hosszan nekikészülődött volna az ajtócsukásnak.

Nagyjából ismét két hét múlva, nagyjából ugyanez a jelenet játszódott le a kínai tanszéken. A küszöb és az óriáscsecsemő mintha összenőttek volna. Csongor a létrájáról letekintve a már ismert képet látta, és az ismert mondatot hallotta. – Kiolvastam, kérek egy másikat – motyogta a fiú, hajszálpontosan úgy, mint eddig. Föl se nézett, várta a létráról az égi választ. De akkor Csongor tanár úr nem dobott le újabb könyvet. Levette az olvasószemüvegét, megdörzsölte a szemét, és hümmögve lemászott. – Mit beszélsz? Kiolvastad? – kérdezte, és belenézett a fiú valószínűtlenül nyugodt, szürke szemébe. Most a fiú nézett le rá, mert sokkal magasabb volt nála. Szenvtelen, várakozó nézése őszintén zavarba hozta a tanár urat. – Ennek a gyereknek nem hazudik a szeme. De hát ez lehetetlen! – gondolta magában, és intett neki, hogy üljön az asztalhoz. Leült mellé, és kinyitotta a könyvet.

– Olvasd! – tolta elé a szöveget. – Olvasni nem tudom, de értem, ami oda van írva – válaszolta a gyerekember. – Akkor fordítsd, halljam! – parancsolt rá, és idegesen közelebb húzta az asztalhoz a székét. Nagyon remélte, hogy nem lesz ennek rossz vége, nem járatja vele a bolondját ez a fiú. Annak viszont szokása szerint a szeme se rebbent. A karját kamaszosan az asztal alá lógatta, a szép színes kínai mesekönyv fölé hajolt, és unottan motyogva fordítani kezdte. Kifogástalan magyar mondatokat fogalmazott, mintha írott szöveget olvasna. Félszemmel nézett csak a lapokra, a másik szemével Csongort leste. Hosszú percek teltek el így, mire a tanár úr magához tért. Végre szólt, hogy elég lesz. De még akkor se tudta, hogy mit mondjon ennek a csodabogárnak.

A pesti egyetem orientalisztikai tanszékein évtizedekig forgott közszájon ez a történet. Így „robbant be” a kis Katulics Gyurika a szakmába. Julián legalábbis lépten-nyomon hallotta ezt az elbeszélést, később pedig ő is nagyjából ezekkel a szavakkal adta tovább. Ez volt az ötvenes

évek legszebb meséje. Odakint a világban kíméletlenül dúl a történelem, odabent a kínai tanszéken Csongor tanár úr trónol a létráján, a küszöbön pedig Katulics Gyurika álldogál. A fiatalember először csak néhány lépéssel kerül beljebb a szobába, aztán diákja lesz a tanszéknek, vagy tucatnyi ázsiai nyelv iránt érdeklődik. Később még beljebb kerül a szakmába, és Kara György néven gyorsan végigjárja az egyetemi fokozatokat. Végül vezető professzora lesz a Belső-ázsiai Tanszéknek. Az ázsiai nyelvek szinte mindegyikével kapcsolatba kerül. Hol közelebbi, szorosabb kapcsolatba, hol csak futólag barátkozik, talán szerelmeskedik velük.

Amikor évek teltével Juliánnak lesz tanára a tanszéken, és az ujgur nyelvet tanítja neki, óra közben elbeszélgetnek néha idevágó más dolgokról is. Az „órát" ugyanis szombatonként tartották, amikor más tanszéki programok és kollegák nem zavarták kettejük elfoglaltságát. Reggel kilenckor kezdték az ujgurórát, és rendszerint délután négykor fejezték be, amikor a portás jó hangosan megzörgette a kulcsokat a folyosón. Volt tehát idő személyesebb kérdésekre is. Egy ilyen alkalommal Kara professzor leszegett fejjel, félig lesütött szemmel bevallotta Juliánnak, hogy a nyelvekkel kialakult kapcsolatát jó ideje életre szólónak és végzetesnek látja. – Úgy érzem, hogy igen erős az affinitásom a nyelvekhez – kezdte. – Túlzottan erős. Nem tudok szabadulni tőlük. De ezt ne mondja el, Julián, senkinek – mondta lassan fölemelve a fejét. Aztán még suttogva hozzátette. – Mert ez nem normális dolog. Nem kell mindenkinek tudnia.

Julián sokáig őrizte Katulics Gyurika titkát, aki kora gyerekkora óta cipelte szégyenteljes vonzalmának terhét. Egy idő után azonban nem lett volna értelme a titkolózásnak. A rendkívüli képességű fiút valójában már első látogatásainak híre leleleplezte, Csongor tanár úr nem hallgatta el a feltűnését. Aztán később is híre ment egy-két meghökkentő történetének. Már diákként is nem egyszer zavarba hozta a szakmát. Egyszer például, amikor kínai szakos hallgatóként egy nemzetközi diákcsoporttal Pekingbe érkezett, a csoport tagjai között minden elképzelhető helyzetben ő tolmácsolt: minden nyelvről minden nyelvre. Kínaiul még nem tudtak elég jól a vendégek, más közös nyelv pedig nehezen akadt. Ilyenkor előkerítették a magyar csodagyereket, aki gond nélkül segített mindenkinek.

A pekingi egyetemi gyakorlat fontos részét képezte a különféle társasági eseményeken való kötelező részvétel. Egy alkalommal a vendégeket elvitték egy hosszabb hajókirándulásra, hadd ismerkedjenek. A hajón ott voltak a sanghaji egyetem diákjai is, akik szívesen barátkoztak volna a külföldiekkel meg a pekingiekkel, csakhogy nem értették egymás szavát. Még a sanghajiak sem a pekingiekét. A külföldi vendégek között ott volt azonban Katulics Gyurika, akit akkor már Kara György néven

ismertek pekingi egyetemi körökben. Tudták róla, hogy „minden kitelik tőle", csodákra képes, elszaladtak hát érte, jöjjön, segítsen, ha tud. Kara nem szólt egy szót se, de velük ment, és mit tesz isten, tényleg értette még a sanghaji dialektust is. Üdvrivalgás tört ki a diákok között, megtapsolták. Attól kezdve Kara tolmácsolt a kínaiak között. Semmi gondot nem jelentett neki.

Az eset híre eljutott Budapestre, Kara tehát itthon is lelepleződött, legalábbis igen gyanússá vált. Egyre többen suttogtak a háta mögött, de mivel ő nem tudott róla, teljes nyugalommal folytatta üzelmeit a nyelvekkel. Ha egyszer valaki elindul a lejtőn, nincs többé megállás. A még mindig nagyon fiatal egyetemi hallgató nem érte be a tanszék tanáraival és könyvtárával (az is lehet, hogy már végigolvasta az egészet), titokban bejárt az Akadémia Keleti Könyvtárába is.

Ott sem fért a bőrébe, kikért mindent, amit a katalógusban talált, és félre vonult olvasmányaival. Az egyik sarokasztalnál bogarászta végig a könyveit. Nem mesélt erről senkinek, de hát nem lehetett titokban tartani, mindenki látta, hogy arrafelé sertepertél, meg aztán az így megszerzett tudásának morzsáit is itt-ott figyelmetlenül elszórta. Amikor a tibeti nyelv rokonait tanították neki, óvatlanul maga felé fordított az asztalnál egy burmai nyelvű szöveget, és elkezdte olvasni. Amikor Ligeti professzor, a tanszék világhírű vezetője odafordult hozzá, és megkérdezte tőle, hogy mit olvas, Kara megmondta. – Ez egy burmai népmese, professzor úr. – Honnan tudod, hogy népmese? – A kígyó és a madár a burmai népmesék jól ismert szereplője, és amikor ebben a mesében a király… – Na jó, a mai órát befejeztük – zárta le Ligeti a burmai nyelvórát. Ezzel a nyelvvel Karának akkor kellett volna életében először találkoznia.

Pont a burmaival különben Kara odáig jutott, hogy egy alkalommal kezébe került egy kötet, aminek a fedelén Knut Hamsun művének a címét olvasta. A jeles norvég író egyik burmaira fordított regényét tartotta a kezében. Ez ám a finom falat! Örvendezett, és már vitte is haza. Norvégul már olvasta ugyan az *Éhség*et, de norvégul olvasni Knut Hamsunt semmilyen szellemi izgalmat nem okozott neki, ennél mi sem természetesebb. Közhelyes, unalmas időtöltés. Burmaiul olvasni Knut Hamsunt! Ez már igen. Ez már sokkal érdekesebb.

Aztán egyszer egy fatális hiba is megesett vele, ami ismét fényt derített kiterjedt nyelvi érdeklődésére. Persze, ezt is eltitkolta volna, ha nem csúszik be ez a hiba. Kuala Lumpurban történt, hogy Kara professzor előadást tartott az egyetemen, és amikor kiderült róla, hogy számos ázsiai nyelvet ismer és használ kiválóan, megkérdezték tőle, hogy ugye malájul is tud. Nem tud, válaszolta büszkén, végre valamire ezt mondhatta. A

nemtudás teljesen normális. Viszont mindig csak tudni, tudni és tudni, az gyanús, nem normális dolog. Szóval, rávágta a kérdésre, hogy nem tud malájul. Aztán kimentek a teremből, elindultak az egyetem folyósóján az étterem felé. Útközben Kara udvariasan beszélgetett mindenkivel, nem volt nehéz közös nyelvet találniuk. Tréfálkoztak, nevetgéltek, jól érzeték magukat.

A magyar professzor azonban beszélgetés közben igen furcsán viselkedett. Össze-vissza tekergette a nyakát, forgatta a fejét, úgy nézelődött erre-arra, ahogy nem szoktak az emberek. Mi ütött belé? Mi történhetett? Töprengtek a kollegák, de persze nem kérdeztek semmit. Aztán amikor leültek és megebédeltek, a végén mégsem bírták ki, megkérdezték tőle, hogy ugye nincs semmi baja, jól érzi magát. Persze, nincs semmi baj, válaszolta Kara professzor, de akkor már sejtette, hogy miről van szó. Észrevették, hogy túl sokat forgolódik, kénytelen volt valamilyen magyarázatot adni rá. Bevallotta hát, hogy tulajdonképpen tud malájul, de mivel egyedül kezdett ismerkedni a maláj írással, és senki sem szólt rá a könyvtárban, hogy fordítva tartja a szöveget a kezében, fordítva tanult meg olvasni. – Azóta is csak így tudok – válaszolta Kara, erősen pironkodva. – Ezért forgatom a fejem, amikor feliratokat olvasok. Már az utcán is bámultak az emberek, hogy mi van, de hát, mit csináljak? Ha nem olvasom el a feliratokat, eltévedek.

Így aztán, a sors kíméletlensége folytán a kis Katulics Gyurka meg a nagy Kara professzor is többször lebukott, nem tudta titokban tartani szégyenét, „túlzott affinitását" a nyelvek iránt, ami „nem normális dolog". Amikor élete utolsó évtizedeiben a Bloomingtoni Egyetemen mongolt és még vagy tucatnyi ázsiai nyelvet tanított, már meg sem próbálta tagadni különös (olykor saját maga által „perverz"-nek nevezett) viszonyát a nyelvekkel. Páratlan képességének híre ment Amerikában is. Annyira, hogy az egyetemről mindenki azonnal hozzá futott, ha valamilyen megoldhatatlan nyelvészeti kérdéssel találkozott. Kara itt is készségesen állt mindenki rendelkezésére. Ennek talán legszebb példája is éppen itt, Bloomingtonban történt. A híres történet elég gyorsan eljutott Magyarországra.

Az egyik egyetemi tanártársa házába berepült egyszer egy szép, nagy indiai papagáj. Roppant kedves jószágnak bizonyult, barátságos volt, és igen bőbeszédű. Csak azt nem értette a kollega családjából senki, hogy milyen nyelven beszél. Majd csak kiderül valahogy, mondták, és örültek a madárnak. A papagáj megszokta a családot, ők meg megszerették a szép, színes madarat. De hát, milyen jó lenne beszélgetni is vele! Merült fel időnként a kívánság, de hiába próbálkoztak több nyelv-

vel is, a madár egy szavukat sem értette. Sóhajtoztak, sopánkodtak, aztán rendszerint föladták a tervet. – Hívjuk a Karát! – találta föl magát egyszer csak a tanártárs, és már aznap megkereste a tanszéken. – Persze, menjünk – mondta Kara, miután a kollega fölvázolta a helyzetet. – Nézzük meg a madarat! – Miután megérkeztek a házba, leültek, kávéztak, beszélgettek, elmesélték neki a papagáj berepülésének történetét. Udvarias előjáték zajlott, nem sejtették, hogy Karát ez érdekli legkevésbé. Ő nem rájuk volt kíváncsi, hanem a papagájra.

– Na, lássuk végre azt a madarat! – ugrott föl hirtelen az asztaltól Kara, és türelmetlenül járkálni kezdett a szobában, a kezét tördelte. Erre aztán az izgatott professzort bevezették a szomszéd szobába. A madár már szinte várta, mintha tudta volna, hogy értő beszélgetőtársra akad benne. Kara odasétált hozzá, a papagáj félrefordított okos fejével figyelmesen végigmérte, aztán megszólította. Kara György tanár úr hosszan hallgatta, hegyezte a fülét. A kedves kis jószág észrevette, hogy ezúttal megkülönböztetett figyelemben részesül, szívesen mondta hát a magáét. Mondta és mondta, addig mondta, amíg hallgatója érteni kezdte, sőt válaszolt is neki! A madár örömében odarepült Kara vállára, akkora nagy volt a boldogsága. Ahogy a házigazda később mesélte, még egy tiszteletkört is tett a levegőben, majd visszaült, és beszélt tovább Kara fülébe. Ezzel hosszabb eszmecsere vette kezdetét, mintha régi ismerősök találkoztak volna, és rengeteg megbeszélni valójuk lenne.

Miután sort kerítettek a legfontosabbakra, a papagáj magyar barátja összefoglalta a házigazdának, hogy miről volt szó tulajdonképpen. Mindenekelőtt elmondta, hogy a papagáj laoszi nyelven beszél, ez az anyanyelve. Ám különös módon laoszi nyelvű mondandójába pennsylvaniai zsargonszavakat sző, ami azért meglepő, mert abban az északi államban igen hideg az idő, nemigen élhetett ott a papagáj. Na és, hogyan repülhetett onnan ide? Maradtak tehát még rejtélyek a papagáj körül a híresneves Kara György látogatása után is, aminek a professzor bizonyára nagyon örült. Végre megint valami, amit nem tud! Mert „a nemtudás teljesen normális”. A sok tudás viszont „gyanús, nem normális dolog”.

Kara György professzor mindig szelíden, barátian tekintett a legmeredekebb élethelyzetekre és kérdésekre is. Igen jóban volt mindenfajta rejtéllyel. Valószínűleg akkor volt a legboldogabb, amikor fogósabb, embert próbáló nyelvi feladványra akadt. Számára ez öröm volt, őszinte gyermeki öröm. Gyöngéd, szeretetteljes jó viszonyát a nyelvekkel élete végéig megőrizte. És mintha a nyelvek viszontszerették volna Kara Gyurkát, ahogy a kollegák Bloomingtonban is hívták.